

ปณฺญาชวี ชีวิทมาหุ เสฎฺจ
ชีวิทของผูที่เบ็นอยุ่ดว้บปีญญานั้ประเสริฐ

วารสาร

มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี

Humanities and Social Sciences Journal
ISSN-2229-0141

Ubon Ratchathani Rajabhat University
ปีที่ 6 ฉบับที่ 1 มกราคม - มิถุนายน 2558

ฉลอง 4 ทศวรรษ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

สุนทรียภาพในจิตรกรรมฝาผนังอีสานร่วมสมัย สิมวัตป่าบ้านหม้อ อำเภอภูฉิมรายณ์ จังหวัดกาฬสินธุ์ Aesthetic of Isan's Contemporary Mural at Sim Wat Pa Ban Mou Kuchinarai District Kalasin Province.

กิตติชนันต์ ญาณพิสิษฐ์¹ Kittanut Yanpisit¹

บทคัดย่อ

บทความนี้นำเสนอสุนทรียภาพของจิตรกรรมฝาผนังอีสานร่วมสมัย สิมวัตป่าบ้านหม้อ อำเภอภูฉิมรายณ์ จังหวัดกาฬสินธุ์ โดยการวิเคราะห์จากภาพจิตรกรรมฝาผนังที่ปรากฏบนผนัง ด้านนอกของสิม นำมาเปรียบเทียบกับแนวคิดทางสุนทรียศาสตร์การศึกษาพบว่า จิตรกรรม ไม้ขีดขาวที่เกี่ยวข้องกับจิตรกรรมไทยและจิตรกรรมร่วมสมัยผลจากการศึกษาพบว่า จิตรกรรม ฝาผนังวัดป่าบ้านหม้อสร้างขึ้นโดย มนต์รี มุงคุณ ซึ่งพื้นเพเป็นคนอีสาน งานจิตรกรรมชุดนี้ ทำขึ้นเป็นส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์เรื่อง ทานบาวมี ปริญญาศิลปมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัย ศิลปากร ศิลปินต้องการถ่ายทอดภูมิปัญญาของคนอีสานผ่านจิตรกรรมฝาผนังร่วมสมัยที่มีลักษณะ ของการผสมผสานทั้งแนวคิดการสร้างสรรค์จิตรกรรมแบบดั้งเดิมของอีสานและสุนทรียภาพแบบศิลปะ สมัยใหม่กล่าวคือ เน้นการสร้างสรรค์ผลงานต่อเนื่องกันทั้งสีนิ่งเสมือนผลงานชิ้นเดียวที่ห่อหุ้ม สิม โดยแต่ละผนังมีความประสานสอดคล้องเป็นเหมือนภาพเดียวกัน มีที่การจัดวางองค์ประกอบ แบบผสมผสาน เน้นการใช้เส้นที่ให้ความรู้สึกสนุกสนาน สั้นไหลลื่นจากการใช้สีให้เหลือเพียงน้อย เพื่อให้เส้นที่ศิลปินแสดงออกเป็นจุดเด่นของการสร้างสรรค์ รูปร่างที่ศิลปินนำมาใช้แม้จะได้รับอิทธิพล จากรูปร่างในจิตรกรรมฝาผนังอีสานแบบดั้งเดิมแต่ศิลปินได้นำมาเปรียบผ่านเส้นแบบใหม่ ทำให้เกิด รูปร่างใหม่ที่สนุกสนานนอกจากนี้ยังพบรูปร่างที่เป็นภาพทั้งนามธรรมและนามธรรมร่วมด้วย ings ได้ว่า จิตรกรรมฝาผนังวัดป่าบ้านหม้อเป็นพัฒนาการสำคัญของจิตรกรรมฝาผนังอีสานที่พัฒนา ต่อเนื่องจากจิตรกรรมฝาผนังแบบดั้งเดิม, จิตรกรรมฝาผนังตามอิทธิพลของภาพพิมพ์, จิตรกรรม จากอิทธิพลของจิตรกรรมแนวประเพณีแบบภาคกลาง ผู้จิตรกรรมฝาผนังอีสานร่วมสมัยที่เน้น การตีความเพื่อแสดงออกถึงความต้องการของศิลปินสอดคล้องกับสุนทรียภาพทางศิลปะของสังคม ที่เปลี่ยนแปลงไป

คำสำคัญ : จิตรกรรมฝาผนังอีสานร่วมสมัย, สุนทรียภาพ

¹ อาจารย์ประจำ สาขาการจัดการทางวัฒนธรรม คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏกาฬสินธุ์.
E-mail: ykittanut@gmail.com

Abstract

This article presents aesthetic of Isan's Contemporary Mural at Sim Wat Pa Ban Mou, Kuchinarai District Kalasin Province. The analysis of mural outside of Sim and compare to concept of aesthetics as well as interview artists and academicians who involve in Thai painting and Isan contemporary art. The study found that mural at Wat Pa Ban Mou was painted by Month Mungkun, contemporary artist who is Isan people. This mural was created as a part of the thesis title Than Ba Ra Mee, Master's degree of Art, Silapakorn University. The artist would like to express wisdom of Isan people through contemporary mural which combine both concept of Isan aesthetics of Isan's traditional mural and aesthetics of Isan's contemporary mural. It is focused on creating continuity all four sides of walls likewise one piece of work cover around the Sim. On each particular wall has combination as the same mural where the asymmetrical composition. The mural emphasize on using line to give a sense of fun and flow. Reduce using color to show lines that artist express as the highlight of the creative. Figures that the artist uses influence from figures in Isan traditional mural, however; the artist transform them through new pattern of lines and creates new excitement shapes. Additionally, semi-abstract and abstract pictures are found. This indicates that Isan's contemporary mural at Wat Pa Ban Mou is significant developments Isan's mural that develop continuously from traditional mural, mural influence by print, painting influence by central cultural painting to contemporary Isan mural that focuses on interpretation to express the need of artist corresponds to aesthetics of art in the changed society.

Keywords : Isan's Contemporary Mural, Aesthetic

บทนำ

วิวัฒนาการความเจริญของโลกในด้านต่าง ๆ ได้ก้าวหน้าไปตามลำดับความเจริญก้าวหน้าทางการศึกษา การคมนาคม การพาณิชย์ ซึ่งได้พัฒนาไปตามสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไป ซึ่งสมชาติ มณีโชติ (2529) ได้กล่าวถึงความสำคัญของจิตรกรรมไทยว่า 1) จิตรกรรมไทยมีจุดกำเนิดหรือมูลเหตุการสร้างอย่างเป็นเหตุเป็นผล 2) จิตรกรรมไทยเป็นเรื่องของความศรัทธา 3) จิตรกรรมไทยมีกระบวนการทำงานที่ซับซ้อน 4) จิตรกรรมไทยเกิดจากความพยายามของช่าง 5) จิตรกรรมไทยเป็นเครื่องมือที่บันทึกเรื่องราว 6) จิตรกรรมไทยเป็นสิ่งที่ใช้ก่อดมเกล็ดจิตใจ และ 7) จิตรกรรมไทยเป็นสิ่ง

ที่แสดงออกถึงความเจริญของประเทศชาติกล่าวสรุปได้ว่าจิตรกรรมไทยมีการพัฒนาจากอดีตจนถึงปัจจุบันจนกลายเป็นเอกลักษณ์ของชาติและในแต่ละภูมิภาคมีการสร้างสรรค์งานสืบเนื่องต่อกันจนกลายเป็นเอกลักษณ์เฉพาะท้องถิ่น ทั้งเอกลักษณ์ชาติและอัตลักษณ์ท้องถิ่นต่างมีการทับทิมซึ่งกันและกัน

ภาคอีสานหรือภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เป็นภูมิภาคที่มีความหลากหลายทางชาติพันธุ์ และเป็นแหล่งผสมผสานวัฒนธรรมที่สำคัญแห่งหนึ่งของชาติ จิตรกรรมฝาผนังของอีสานปรากฏตั้งแต่สมัยก่อนประวัติศาสตร์ โดยพบแหล่งศิลปะถ้ำและศิลปะบนเพิงจากการศึกษาพบว่าศิลปะบนผนังถ้ำของไทยมีเผยแพร่การค้นพบครั้งแรกเมื่อปี พ.ศ.2467 โดย A.F.G.Kear ในภาพเขียนที่ถ้ำผามือแดง บ้านส้มป่อย ตำบลนาสีนวล อำเภอเมือง จังหวัดมุกดาหาร หลังจากนั้นมีการค้นพบเรื่อยมาที่สำคัญเช่น ผาแต้มอำเภอโขงเจียม จังหวัดอุบลราชธานี(กรมศิลปากร 2532)ในยุคประวัติศาสตร์พบจิตรกรรมฝาผนังจำนวนมากจากการสำรวจของโครงการสำรวจและถ่ายภาพจิตรกรรมฝาผนังอีสาน พบว่าจิตรกรรมฝาผนังอีสานกระจายทั่วไปทั้งภูมิภาคทั้งในแง่สถานที่และแหล่งโบราณคดีที่ปรากฏแบบที่เขียนพบทั้งการเขียนโดยช่างพื้นบ้านมีรูปสัตว์ การเขียนโดยได้รับอิทธิพลของศิลปะล้านช้างและการเขียนที่รับอิทธิพลศิลปะจากกรุงเทพฯ ซึ่งส่วนใหญ่สภาพเป็นการสร้างงานจิตรกรรมมีความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะของแต่ละแห่ง เนื้อหาของภาพที่นิยมมีมาสร้างงานจิตรกรรมได้แก่เรื่องราวเกี่ยวกับพุทธประวัติ ชาดก วรรณกรรมพื้นบ้านและปริศนาธรรม การเขียนพบว่ามีกรลือสร่างภาพและการกำกับด้วยอักษรธรรม อักษรไทยอักษรไทยกำกับไว้ด้วยกิตติธนิษฐ์ ญาณพิธิษฐ์ (2556) ศึกษาสถานภาพการศึกษาจิตรกรรมฝาผนังอีสานจากอดีตจนถึงปี พ.ศ. 2554 พบว่าการรับรู้ของคนสยามที่มีต่อจิตรกรรมฝาผนังอีสานมีมานานอย่างน้อยที่ก่อนปี พ.ศ. 2476 แต่จิตรกรรมฝาผนังในบริบทการศึกษาเชิงวิชาการเริ่มมีตั้งแต่ปี พ.ศ. 2502 โดยศาสตราจารย์ศิลป พีระศรี ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของกรรณำเสนอเรื่องวิวัฒนาการแห่งจิตรกรรมฝาผนังของไทย หลังจากนั้นก็ไม่ถูกกล่าวถึงในเอกสารเชิงวิชาการอีก จนกระทั่งปี พ.ศ. 2526 ปรากฏงานศึกษาในรูปของสารนิพนธ์ซึ่งถือได้ว่าเป็นการเปิดโลกเชิงวิชาการให้กับศิลปะพื้นบ้านแขนงนี้อย่างจริงจังทำให้ในยุคต่อมาจิตรกรรมฝาผนังได้ถูกศึกษาและเผยแพร่อย่างกว้างขวางตามลำดับดังนี้

พ.ศ.2531-2540 ถือเป็นยุคทองของวงการศึกษาศิลปะวิชาการ ปรากฏการณ์ที่สำคัญคือการศึกษาบัณฑิตศึกษาระดับอุดมศึกษาในอีสานได้ทำการศึกษาศาสตร์อย่างจริงจัง ทั้งการค้นพบผนังศิลปะ “จิตรกรรมฝาผนังอีสาน” ของ ศูนย์วัฒนธรรม มหาวิทยาลัยขอนแก่นและวิทยานิพนธ์ระดับมหาบัณฑิต สาขาไทยคดีศึกษา มหาวิทยาลัยมหาสารคามอีก 4 เรื่อง ซึ่งเน้นการศึกษาเรื่ององค์ประกอบทางศิลปะของจิตรกรรมฝาผนังเฉพาะของแต่ละวัด